

ՕՐԱԳԻՐ

10418.

10 ԳՐՅ.

ՔԱՂԱՔԱՅԵՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԱՄԵՐՏՐԵՄԵՆ

Ե. ՏԱՐԻ 1290 ՇԱՊԱՆ 23

ՉՈՐԵԲՇԱՐԹԻ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1873

Տ. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 ԹԻԻ 1055

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երէկ կրօնական ժողովը գումարեցաւ 'ի Ղալաթիա, բայց չը կրնալով վերջին որոշում մը տալ՝ այսօր դարձեալ գումարուիլ որոշեց:

Երէկ Ս. Պատրիարքը Բ. Դուռը դռնաց՝ չը գիտենք ինչո՞ւ:

Երէկ լուր մը տարածուեցաւ՝ որպէս թէ Պէշիկթաշի անցեալ կիրակի օրուան դէպքին մէջ վիրաւորեալ երկու անձինք մեռած են. ստուգեցինք թէ կան ծանրապէս վիրաւորեալ, բայց ոչ մեռեալ:

Ահա այս է խաղաղական պաշտօնէին յարուցած վէճին վախճանը:

Ս. Պատրիարքն ընդհ. ժողովոյ Դիւանին երկու Ատենապետաց հրաժարականը չընդունելով՝ ինք հրաժարելու որոշում քաւ և իր որոշումն երէկ պաշտօնապէս հաղորդեց ընդհ. ժողովոյ դիւանին և կրօն. ժողովոյ:

Ահաւասիկ առ Դիւանն ուղղած պաշտօնական նամակին պատճէնը:

Վսեմաշուք Ատենապետ Ազգային ընդհանուր ժողովոյ:

Անցեալ եօթնեկի ուրբաթ իրիկուն գիշերուան ժամ երկուքին անակնկալ հրաժարագիր մի ընդունեցին, որ Ձեր Վսեմութեան և Աստուծոյ Վսեմ. Ս. բաշայի ստորագրութիւնները կը կրէր:

Ընդհ. ժողովոյ Դիւանի Ատենապետութենէն հրաժարիլ կուզէր, յառաջ բերելով «Ազգային իշխանութեան արդի դժբաղդ վիճակը, որով անհնար կը լինի Ձեզ Ազգային ժողովոյ Դիւանին գլուխը կենալ և ղեկավարել:

Կընդունիմ Ձեզ հետ որ Ազգը և իւր իշխանութիւնն արեւոյժեալ է, և դժուարին՝ այս փութորկին մէջ նաւն 'ի նաւահանգիստ ուղղել. բայց միթէ այս վտանգաւոր պաշտօնին մէջ ընդհ. ժողովոյ նաւուն ղեկը թողուլ, խցոյ տալ, Ձեր վսեմութեանց վերաբերեալ արժանաւորութիւնն և պարտականութիւնը կը ներէ՞:

Նուիրեն կը ներէ՞, երբ ամեն ժամանակ Ազգին խողովալ միջոցին Ձեզ նման իմաստուն և խոհական անձինք արիարար ասպարիզին մէջ մտնալով Ազգին խաղաղութիւնը վերահաստատելու միտ յաջողած են:

Ձգիտեմ ի՞նչ պատճառաւ կը հրաժարիք, զոհողութիւն կընէք, որպէս զի ազգին խողովալ վիճակը հանդարտի. — ոչ առաւել ևս կը յուզի: Ներկայ իրաց վիճակին քաջ խելամուտ եղիք, այդ զոհը, և այդ Յովնանը դուք չէք. մի ածալարէք կաղաչեմ, այդ զոհին արժանին ուրիշ անձ մի է, և այդ զոհը մի միայն նորա բաժինըն է: Նա քաջ գիտէ թէ այս միջոցը իւր համար է, ուստի նա կանխաւ մատոյց իւր զոհը օգոստոս ճին. հաւատացէք, մի երկբայիք. այդ զոհը անհրաժեշտ զոհ է, այլ ևս յետս չի դառնար: Խաղաղութեան համար, ընդհանուր ժողովոյ խոստման համար հարկ էր պահ մը սպասել. սպասեցի, և շատ է, զի մեր յոյսը և ձեր խոստումը հեռացաւ: Յիսուս և մէկ երեսփոխանք ճշնշում հրատարակեցին. աննպատակ չէր այդ անշուշտ օգոստոս ՁԱԻ վերահաստատութեան կապը խզելու համար էր: Երբէք չեմ գիշանկի որ այդ կապը ուրիշ ձեռք խցէ, ես ինքնին գիտեմ խզել զայն:

Ուստի կաղաչեմ որ ձեր պաշտօնին գլուխը կենաք, ազգին այս տագնապին մէջ անտէրունջ և անկառավար չի թողուք: Ես հրաժարող մի եմ, չեմ կարող ձեր հրաժարագիրը ընդունիլ, ես ինչ որ էի օգոստոս ՁԱԵ՛ն յառաջ, նոյն եմ այսօր:

Թող չի կարծէ մէկը թէ խօսքս պատրուակեալ բանաստեղծութիւն մի է. ոչ, այլ բացարձակ ճշմարտութիւն, թէ Խրիմեան ոչ ևս է Պատրիարք Հայոց, և ինչպէս ձեզ՝ նոյնպէս ընդհանուր երեսփոխանութեան որով և իցէ կերպիւր յայտարարել ինձ պարտք մնաց, և այլ ոչինչ. և զայն ևս ընդհուպ կատարել կը փութամ:

Մնամ աղօթարար
1873 հոկտ. 2 ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Սոյն հրաժարականին վրայ երկու ժամէն յաւելուածով մը պիտի խօսինք:

ՉԸ ՅԻՇՈՒԻ՝

Եթէ սահմանադրական ենք ըսելով կը պարծինք՝ ինչո՞ւ աղտն ըլլանք սահ-

մանադրականութեան, բարեպաշտ ժողովրդեան առ Աստուած աղօթելու ազատութիւնը բռնաբարելով:

Եթէ Պատրիարքը չենք ուղեր, միթէ միջոց կը պակսի մեր հաւաքական կամքը գործադրելու:

Ինչո՞ւ մոռցաք ներկայ խնդրոյն ծագման առաջին օրէն 'ի վեր քարոզած այն նշանաբաննիս, թէ իբրեւ սահմանադրական ազգ՝ մեր սահմանադրական Պատրիարքը սահմանադրապէս պիտի դատենք. ինչո՞ւ մոռցաք քաղաքակիրթ աշխարհին մեր ներկայ ոչ-քաղաքական խնդրոյն՝ իբրեւ սահմանադրական խընդիր միայն կարեւորութիւն տուած ըլլալը. ի՞նչո՞ւ մոռցաք մեր Սահմանադրութեան թշնամիներուն զմեզ շարունակ մեր սահմանադրական շաւղէն մոլորեցնել ուղելը, ինչո՞ւ մոռցաք անցեալ ուրբաթ Ազգային ժողովոյն դռները կոտրելով՝ Ազգային ժողովը ցրուելու հրահանգով բերել տրուած ամբօխին հոն բերուելուն նպատակը՝ զձեզ ձեր սահմանադրական շաւղէն խոտորեցնելով, ձեր ընել չուղած բանը ձեր ձեռքով ընել տալ ըլլալն. ինչո՞ւ մոռցաք հրաժարեալ Պօղոս Պատրիարքի անկման վերջին օրն, զայն ժամանակին՝ Ազգային ժողովոյ դատաստանէն անցընել չը տալու համար միայն՝ անոր ածապարանօք հրաժարականն առնուիլը. վերջապէս ինչո՞ւ մոռցաք գտնուած վիճակնուդ խիստ և խիստ փափկութիւնը:

Արդ՝ եթէ դուք մոռցաք, և անշուշտ եմ թէ ուրբաթ օրուան ամբօխին յանդգնութիւնը զձեզ զայրացուցած ըլլալուն համար մոռցաք, մեր պարտքն է ձեր փափուկ վիճակը ձեզ յիշեցնել:

Ժողովուրդ, եթէ կուզես Սահմանադրութիւնը ջնջել, եթէ կուզես երեսփոխանութիւնը տապալել, եթէ կուզես ազգին բարեպաշտութիւնը կռկածեցնել, եթէ կուզես իդական սեռը մահացու վտանգի տակ դնել, 'ի մի բան, ժողովուրդ, եթէ կուզես ինքզինքդ սպաննել ու միապետաց գերի:

ընել՝ այդ ապօրինի ընթացքին հետևել, իսկ եթէ չես ուզեր ասոնք ընել, ինչպէս անշուշտ ենք թէ չես ուզեր՝ անբռնաբարելի եկեղեցիդ, զոր ցարդ անբռնաբարելի պահած ես՝ դարձեալ անբռնաբարելի պահէ և զնայ քու ընտրած թաղ. խորհրդոյդ, հոն քու կամքդ յայտնէ, հոնկէ խնդրէ որ քու ազատ երեսփոխանութիւն և ազատ դատաստան ուզելդ աշխարհի հետ յայտարարէ՝ նաև որո՞ւ որ անկէ պաշտօնապէս, վերջապէս համոզուէ որ՝ եկեղեցեաց ազատութիւնը վրդովելը՝ ազատ երեսփոխանութիւն և ազատ դատաստան ուզելուդ հետ չը կրնար համաձայնելը, այլ գնայ թաղ. խորհրդոյդ և ինչպէս ըսինք՝ ազատ երեսփոխանութիւն և ազատ դատաստան ուզելդ յայտնէ։

Վասն զի եկեղեցւոյ մէջ խռովութիւն և անկարգութիւն յարուցանելով ժամերգութիւնը խաբանելը, սահմանադրապէս՝ Պատրիարք մը եղած բռնութեանց պատասխանատու ըմբռնելով, զայն սահմանադրապէս դատելուն չը համապատասխանեն։

ԱԶԳԻՆ ՏԱԿՆԱՊԱԼԻՑ ՎԻՃԱԿԸ
ԵՒ ՆՈՐԱ ԴԱՐՄԱՆԸ

Ազգային ներկայ ցաւալի վիճակին վրայ, որուն հետեանք անիշխանութիւն է, չկայ պարկեշտ ու օրինասէր Հայ մը որ դառն ցաւ չգգայ։ Իրաց այս վիճակին անմիջական դարման ընել պէտք է։

Թէ՛ ինչ էր բուն խնդիրը, թէ՛ ինչո՞ւ հոս հասաւ և թէ ինչպէս դարման ընել պէտք է։

Ամեն ոք գիտէ թէ՛ Բաղ. ժողովն ու Պատրիարքը յանկարծ հրաժարեցան։ Բաղ. ժողովը իր հրաժարականովը կամբաստանէր Պատրիարքը, իսկ Պատրիարքը իր հրաժարականովը ոչ զոք կամբաստանէր, այլ դրութիւնը, և այն իսկ վերացական խօսքերով։

Ընդհ. ժողովը չընդունեց Պատրիարքին հրաժարականը, որովհետեւ քըն նութիւն ու դատաստան պէտք էր։

Քննութիւն մը կատարուեցաւ Գըն Նիշ յանձնաժողովոյ մը ձեռք, որ դատելու պաշտօն չունենալուն կարող չեղաւ Բաղ. ժողովոյն Պատրիարքին դէմ ըրած բոլոր ամբաստանութեանց օրինաւոր քննութիւնն ու դատաստանը կատարել։ Բայց չվարանեցաւ վկայել թէ Բաղ. ժողովոյն Պատրիարքին դէմ յարուցած դանդաղանքը բողոքի կամ ամբաստանութեան կերպարանք առնուլ կը ձգտէին։

Արդ՝ քանի որ մէկ կողմէն Թանձնաժողովը կը տեղեկագրէր թէ՛ Բաղ. ժողովոյն Պատրիարքին դէմ յարուցած դանդաղանքը բողոքի կամ ամբաստանութեան կերպարանք առնուլ կը ձգտին, միւս կողմէն Բաղ. ժողովը իր անդամաց ամբողջութեամբ ամբաստանող եղած ըլլալու դիրքը կառնէր իր պաշտօնական գրութիւններով ու բերելով բաւարարական յանձնարարներ։

Բանացի յայտարարութիւններովը, երեսփոխանական Ընդհ. ժողովոյն ուրիշ բան չէր մնալ ընել, եթէ ոչ Սահմանադրութեան 6րդ. յօդուածին համեմատ պէտք եղած ձևակերպութիւնն ի գործ դնել տալով Պատրիարքն ու Բաղ. ժողովը ակդարութեամբ դատել։

Խնդրոց կարգին մէջ գտնուող Բաղ. դատական ժողովի հրաժարականը առ այս պիտի առաջնորդէր անշուշտ Ընդհանուր ժողովը։

Պատրիարքն ու իր կուսակիցներն զայն չգուշակելու չափ անդէտ չէին։

Ահա այս էր բուն խնդիրը իր պարզութեան մէջ։

Բայց Պատրիարք մ'ու Բաղ. ժողով մը դատելու համար դռնփակ նիստ ընել հարկ էր, որովհետեւ Պատրիարք մը որչափ ալ յանցաւոր ըլլայ, որչափ ալ անգին սիրելի ըլլայ, դարձեալ իր կուսակիցները կ'ունենայ, որք կրնան դռնբաց նիստի մէջ ճնշում բանեցընելու փորձեր ընել և խռովութիւն յարուցանել, ինչպէս որ Պատրիարքին հրաժարականին խնդիրը յուշուած օրը ցաւալի փորձը տեսնուեցաւ։ պարկեշտ ու օրինապահ ժողովդեան մէջ սողակեալ խռովք մը խռովայոյզ անձանց կողմէն ընդմիջումներ աեղի ունենալէ ի դատ. դատապարտելի ծանրածանր ցոյցեր եղան, որոց անաչառ քըն նութիւնը յշանաւոր յայտնութիւններ երևան պիտի հանէ։

Արդ՝ իրոց այս անապահով վիճակին մէջ ժողովոյն բարեկարգութեանը, ժողովրդեան խաղաղութեանն ու ազգին կենսական շահերուն ապահովութեանը համար դռնփակ նիստ ընել հարկ էր ազգային վարչական անհամաձայնութիւնը քննելու և երկուստէք արդարութեամբ դատելու համար։

Այդ հարկ կարելի չէր դռնբաց նիստի մէջ որոշել, ինչպէս կառարկեն ոմանք, որովհետեւ խնդիրը՝ երեսփոխանաց խօսելու ազատութեանը վրայ ճնշում բանած ըլլալու կամ չըլլալու վրայ ըլլալու դէպք, դռնբաց նիստի մէջ, ըսել է ճնշման տակ, ճնշում եղած ըլլալու կամ չըլլալու վրայ կարենալ ազատ վիճաբանել անհիմն զանազակութիւն մըն է։ Ասոր համար երեսփոխանաց մեծագոյն մասը հանրագործութեամբ մը դռնփակ նիստ պահանջեց։

Նիստը դռնփակ ըլլալ պէտք էր և դռնփակի առաջարկութիւնը առաջին խնդիր ըլլալով անոր վրայ հարկաւ պիտի վիճաբանուէր, և ժողովին մէջ քուէի պիտի դրուէր, եթէ՛ երեսփոխանաց մեծագոյն մասը քուէարկուածութեամբ դռնփակ ըլլալը որոշէր։ Նիստը դռնփակ պիտի շարունակուէր։ Իսկ եթէ՛ դռնբաց ըլլալ որոշուէր՝ դռնբաց անմիջապէս պիտի բացուէին։ Այս կը պահանջէր օրինաւորութիւնը, այս կը պահանջէր արդարութիւնը։

Արդ՝ երեսփոխանաց մեծագոյն մասին առաջարկութեանը վրայ ժողովը դռնփակ ըլլալ որոշուեցաւ և անցեալ

ուրբաթ Պատրիարքին և Դիւանին հանդամաց ստորագրութեամբ Ազգ. երեսփոխանք հրաւիրուեցան ի Ղալաթիա ժողով ընելու համար։

Սակայն խռովք մը խռովայոյզ անձինք ամեն իրաւունք և օրինաւորութիւն առաթուր ընելով ժպրհեցան այն օրը Ազգային ժողովարանը կոխելու և ժողովը ճնշել ուղիւ։ Ազգ. գործադիր իշխանութիւնը վարանեցաւ զազգը օրինաւորապէս ներկայացնող երեսփոխանութիւնը պաշտպանելու, և այդ եպեղելի յարձակումն ընել յանդգնող խմբակը ապստամբ նկատելով՝ արդարութեան և օրինաց խստութիւնը տանց դէմ գործածելու, որով իր վրայ դաւակցութեան իրաւացի կասկածներ հրաւիրեց, և այսօր իրենն այս ցաւալի վիճակին բերաւ հասուց, որուն անմիջական և անխուսափելի հետեանքն է կատարեալ անիշխանութիւն, եթէ վաղընդհուպ անմիջական և ազդու դարման չըլլայ։

Ահա՛ խնդիրը հոս հասնելուն պատճառը։

Թէ՛ ինչ է դարմանը։

Իրաց այս տագնապալից և անապահով վիճակին մէջ, քանի որ Բաղ. ժողովը կամբաստանէր Պատրիարքը և որոշ ամբաստանութեան կէտերով, և երեսփոխանք, ժողովը ենթակայ կ'ըլլայ խռովք մը ապստամբաց ճնշմանը և անկարող կ'ըլլայ գումարուիլ և ազգին խաղաղութիւնը անվրդով պահելով պէտք եղած քննութիւնն ու դատաստանը օրինաւորութեամբ ու արդարութեամբ կատարել, քանի որ իրենն այս խառնաշփոթ վիճակին կը հպարտէր և երեսփոխանութիւնը նոյն իսկ իր գործադիր իշխանութեանը վրայ ճնշման հեղինակ եղած ըլլալու կասկածներ կը յարուցանէ և իր ատեն նապետներն ալ այս պատճառաւ կը հրաժարին, ալ այնուհետեւ իրենն ուրիշ ճար չմնար, եթէ ոչ դիմել կամ դիմել տալ որոց որ անկէ՛ Բ. Դրան, որ երեսփոխանք, Ընդհ. ժողովոյ խօսելու ազատութիւնը ապահովելով, Սահմանադրութեան 6րդ. յօդուածին համեմատ Բաղ. ժողովոյ կողմէն Պատրիարքին դէմ եղած ամբաստանութեանց քննութիւնն ու դատաստանը կատարելու արտօնութիւն չնորհէ։

Այս է օրինաւոր և միակ միջոցն իրաւունքն ու արդարութիւնը տեղը տանելու և Ազգը իրանպէս խաղաղեցընելու։

Կ. Պօլիս **ՀՐԱՆՏ**
1. Հոկտ. 1873

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆ

Ազգ. երեսփ. ժողովոյ՝ Օգոստ. 24ին գումարուած կէ. երորդ. նիստէն անմիջապէս ետքը, 60 երեսփոխանք հանրադիր մը ստորագրելով ըսին։

Ազգ. վարչութեան ներկայ. տաղ. նապալից վիճակին մէջ, ինչպէս տեսնուեցաւ Գըն Նիշ յանձնաժողովոյ կողմէն երեսփ. ժողովոյ ներկայացեալ

տեղեկագրէն, հարկ կը տեսնեմք և կ'առաջարկեմք, որ Երեսփ. ժողովոյ յառաջիկայ նիստը ԴՌՆՓԱԿ ըլլայ :
Օգոստոս 31ին գումարուած կըզրդ. նիստին ներկայ գտնուող 30 երեսփոխանք ըսին :

Ս. Պատրիարքը Դիւանին հետ խորհրդակցութեամբ յառաջիկայ նիստին ո՛ր, երբ և ի՞նչ եղանակաւ (ԴՌՆՓԱԿ կամ ԴՌՆՓԱԿ) գումարուելու համար պէտք եղած օրինաւոր տընտրելութիւնն ընէ :

Դիւանը սեպտ. 22ին, առ Ս. Պատրիարքն ուղղեալ գրութեամբ ըսաւ :

Արդի Ազգային խնդրոց բնութեանէն հարկադրեալ երեսփոխանաց մեծագոյն մասը ուղած են այսպէս (ԴՌՆՓԱԿ) ժողով ընել, որ ըստ ինքեան ալ աւելի երաշխաւորութիւն կընծայէ բարեկարգութեան . . . և ազգին արդի վիճակին մէջ խնդրոյն բնական պահանջովն նկատողութեան առնելով երեսփոխանաց ամենքն ալ կը համաձայնին յառաջիկայ նիստին ԴՌՆՓԱԿ ըլլալուն կարեւորութեանը վրայ, զոր գիւանը ի պաշտօնէ իբրեւ իւր որոշումը պարտք կը համարի առաջարկել Ձեր Սրբազնութեանը :

Ս. Պատրիարքը առ երեսփոխանս ուղղեալ իր սեպտ. 25 ի հրահրագրին մէջ ըսաւ :

Երեսփոխանական ժողովոյ պատկառելի Դիւանէն մեզ ուղղեալ վերադարեալ որոշումն ընդունելով կը փութամբ զայն իւր ամբողջութեամբ ուղղել առ ձեզ իբրեւ հրահրագիր (Ի ԴՌՆՓԱԿ նիստ) :

Արդ քանի որ 90 երեսփոխանք, գիւանի ամբողջ 4 անգամք և Ս. Պատրիարք այսպէս համաձայնած էին ԴՌՆՓԱԿ նիստի նկատմամբ, և զերեւ. փոխան ժողովի հրահրած էին սեպտ. 28ին ի կէդք. նիստ, և որուն 80ի մօտ երեսփոխանք փութացած էին ներկայ գտնուիլ, և ժողովուրդն իսկ յարգած էր իր ներկայացուցչաց այդ որոշումը, ինչդարձաւ արդեօք որ Ս. Պատրիարքը զղջաց իր այս համաձայնութեանը վերայ, և արգելք եղաւ այդ աւուր նիստին տեղի ունենալուն :

Ժողովուրդը իր այս հարցման պատասխանին կ'սպասէ Ազգ. ժողովոյ Դիւանէն ու Ս. Պատրիարքէն :

29 սեպտ. 1873

Կ. Պօլիս (Սարգիս-Բեկ)

Իսկիւտար 1 սեպտ. 1873
Տէր .

Նամակս հրատարակելուդ համար մասնաւոր աղաչանքիս կը յայտնեմք, մինչև վաղուան ազգօգուտ լրագրոյդ էջերուն մէջ տեղի շնորհելու բարեհաճիք :

Ինչպէս որ կիրակի օր Պէշքեթաշու եկեղեցւոյն անկարգութիւնք տեղի ունեցան Ս. Պատրիարքին սուրբ Պատարագի մէջ չը յիշուելուն համար, այս

կիրակի ալ տոյն անտեղութիւնը պիտի պատահի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ. ուստի նամակաւ կը յայտարարեմք եկեղեցւոյն թաղականաց որ կրօնական ժողովէն հրահանգ մը ընդունի այս անտեղութեանց համար, ետքէն գալիք չարեաց պատասխանը իրենց վրայ թողլով, ապա թէ ոչ մեծ խռովութիւն պիտի ծագի այն տեղ ուր խաղաղութիւն և սրբութիւն կը քարոզեն կրօնաւորք. մենք մեր պարտականութիւնը կը կատարենք օր առաջ եկեղեցւոյս Մեծ. Թաղականաց խմացնելովնս :

Կը խնդրեմք . . . Խմբագիր, ինչքան ազգութեան անյայտ հրատարակէք երկտող գրութիւնս և զմեզ ազատ կացուցանէք խռովութիւն վայելելէ մեր խնդիրքին կատարումը աւետելով, Մեծ. Ձերդ սիրելիութեան

Ի դիմաց 327 ստորագրողաց ի մէջ հանրագրութեան

. . . Խմբագիր .

Հօկտ. 1 երկուշաբթի օր Ազգային Պատրիարքարան գացի իմաւսապէր մը առնելու համար. թէ օքտեբրեանի գերագիրը 100 շրջ. պահանջեց ինձմէ իւմաւսապէրի փոխարէն, որուն պատասխանեցի թէ՛ Ազգին ներկայ վարչական իշխանութեան մէջ խիղճս կը տանջէ դիս, եթէ այդ տուրքը հատուցանեմ. որովհետեւ այդ գումարը Ազգին անհրաժեշտ պիտոյիցը գործածուելուն տարակոյս ունէի :

Առաջարկութիւնս մերժուեցաւ, հետեւաբար Ս. Պատրիարքին ներկայացայ և յայտարարեցի թէ՛ Ազգ. Պատրիարքարանի ներկայ ցաւալի կացութեանը վրայ վստահութիւն չունենալով. չեմ կարող հիմակու հիմայ տուրք վճարել որ և է խոշոր համար. բայց երբ Ազգը իր օրինաւոր վարչութիւնն ունենայ և կեդր. անտուկն իր հսկող մարմինը, այն ատեն պատրաստ եմ 100 ինտեղ 500 շրջ. վճարել, երբ դիտեմ որ այդ գումարը ազգին պիտոյիցը պիտի գործածուի : Ս. Պատրիարքը համարակալը կանչելով հրաման ըրաւ կարելի եղածն ի գործ դնել, բայց համարակալը պատասխանեց թէ՛ օրէնքը բնաւ չը ներեր այդպիսի առաջարկութիւն մը ընդունիլ : Համարակալ է ֆէնտիին այս խօսքը պատասխան չէր իմ ըսածին, որովհետեւ ես իրմէ աւելի աղէկ գիտէի օրէնքը և զայն կը յարգէի, իմ առաջարկութիւնս անվստահութենէ առաջ կուգար, զոր ունիմ ամենայն իրաւամբ :

Բայց հոս զարմանալի կէտ մը կայ, այն է թէ՛ պատրիարքարանը Ազգ. օրէնքը միայն ԴՌՄԻ մասին կը պաշտպանէ և անկէ նշանախեց մը չը շեղիր. իսկ ուրիշ պարագաներու մէջ օրէնքն իրեն համար բնաւ նշանակութիւն չունի : Եւ ինչպէս կրնայի, Մեծ. Խմբագիր, պահանջուած այդ գումարը հատուցանել, քանի որ ամէն օր աչքին առջև կը տեսնեմք մարդամեքենայից,

չորսնոց բանակ մը, որ ազգայիններու տուրքովը սնանելէն ու պարարելէն վերջը՝ Ազգ. իշխանութեան գէմ կը գործածէ իր լէւր և Ազգին հացովը ազգին տունը կը քայքայէ : Ինչպէս կրնամ փող մը վճարել առանց խղճիս գէմ գործելու, քանի որ գիտեմ թէ՛ մեր տուած մէն մի գրամը խուճ մը հացկատակներու, գրպանը պիտի լցուի, և մարդամեքենայից, նոր ոյժ պիտի տայ, յանուն ժողովրդեան, կեղծ յայտարարութիւններ ցրուելու համար, և պնակալեղներն իրենց վատ ձեռնարկութեանց մէջ պիտի քաջալերէ :

Ահա այս դիմամբ չուզեցի և ես այդ գումարը վճարել. որպէս զի Բաղ. ժողովը ԾԵՄՈՒԵԼԷՆ, և երեսփոխանութիւնը ՃՆՇՈՒԵԼԷՆ վերջը, միւսանգամ ևս դաւադրութիւններ ու մեքենայութիւններ նիւթելու համար թէև տկար, բայց վատ միջոցներ ձեռք չը բերուին ատով : Ուստի քանի որ Ազգ. վարչութիւնը անկերպարան վիճակի մը մէջ է և Պատրիարքարանը թափուր ու ամայի, այդպիսի զեղծեալ իշխանութեան մը դրամ տալը՝ ազատ համոզման և նոյն իսկ բնական գէմ ըլլալով, ինձի հետ կը հրահրեմ նաեւ բոլոր ողջամիտ ազգայինները որ չը խաբուին արուեստակեալ փայլէ ու չպարենել և մերժեն որ և է Ազգ. տրոց վճարում Պատրիարքարանի համար, մինչև որ Ազգ. օրինաւոր իշխանութիւնը վերահաստատի և ազգը կարգ մը շահախնդիր և միանգամայն պնակալեղ անձանց ձեռքը խաղալիկ ըլլալէ դադրի :

Խնդրեմ . . . Խմբագիր, որ ներկայս ձեր մօտակայ թուոյն մէկուն մէջ հրատարակելու բարեհաճիք, հանդերձ ձեր ազատ դիտողութիւններովը, որով երախտապարտ կը կացուցանէք դիս և ընդ նմին Ազգ. օրինաւոր իշխանութեան վերահաստատութեանը ցանկացող ողջամիտ ազգայինները :

Իսկիւտար 2 հօկտ. 1873

ԳՕՈԱՆ

ՀԵՌԱԳՐԱՆՈՒՐԲ

ԳԱՂՂԻԱ

Բարեղ 10 հօկտ.

Ձորս գաւառաց մէջ տեղի ունեցած քուէարկութեանց ծանուցեալ արդիւնքը՝ ծտուար մեծամասնութեամբ մը հանրապետական ընտրելեաց երեսփոխան ընտրուիլը կը հաւաստեն : Վերջնական քուէհամարին արդիւնքը դեռ ծանօթ չէ :

ՀԵՂԼԱՂԱ

Աթէնք 13 հօկտ.

Վերջին հրդեհէն պատճառած վրնասը այնքան մեծ բան մը չէ :

ՆԵՐՔԻՆ

Կայսերական հրամանաւ՝
Մահմուտ Նէտիմ բաշա՝ Ատանայի ընդ-
հանուր կառավարիչ։

Միտհատ բաշա՝ Սեւանիկի ընդհա-
նուր կառավարիչ։

Ատանայի նախորկուսակալ Ետվէր
բաշա՝ զինուորական թանգիմաթի ժո-
ղովոյ անդամ անուանեցան։

— Ռուսաց դեսպան իկնաթիէվ զո-
րապետն և իւր տիկինը երկուշաբթի ա-
ռաւօտ մայրաքաղաքս հասան։

— Նուպար Բաշայի անցեալ շաբ-
թու Բարիզ հասած ըլլալը կը ծանու-
ցանեն մեզ Գազդիոյ թերթերը։

— Վեհ. Սուլթանին ծննդեան տա-
րեդարձին առթիւը Պարսից Շահը չը-
նորհաւորութեան հեռագիր մը շրկեց
է Սուլթանին։

— Արքունի նաւարանի գործարանը
բանող անգղիացի մեքենագործին մէկը՝
Պ. Նօք անուն, անցեալ երեքշաբթի
օր ձիով դէպ 'ի Օգմէյտանի բարձուն-
քը շրջագայելու ելած ըլլալով, երե-
կոյեան դէմ ետ դառնալու միջոցին
դիմացի կողմէն զինուորական կերպա-
րանքով չորս հոգի կը տեսնէ, որոնք
հովտին մէջ տեղէն դարնելով կուգան
չիտակ անգղիացիին առաջքը կը կըտ-
րեն, հարցնելով իրեն թէ ուր կ'երթայ
այսպէս, որոց անգղիացին «Հասքէօյ
կ'իջնեմ» պատասխանելուն, զինուոր
ները կը բռնեն զԱնգղիացին ձորին մէջ
կը քաշեն և ձիէն վար առնելով զին-
քը, օձիքէն կը բռնեն, մէջերնուն
մէկն ալ արտօրնօք անգղիացի
ին վրան գլուխը կը նայի, տեսնելու
համար թէ զէնք կայ արդեօք վրան։
Անգղիացին իմանալով ասոնց նպատակը,
կը հարցնէ իրենց թէ պաշտօն կ'ուզեն,
որոց այո՝ պատասխանելուն՝ կը հանէ
գրպանէն Մէճիտիյէ մը կուտայ ասոնց,
սակայն ասոնք այս չափով գոհ չըլլա-
լով նորէն խուզարկել կ'սկսին գրպան
ները, ուրկէ մէկ շրջնոց պղինձ մը մի-
այն գտնելով ան ալ կ'առնեն։ Ասկէ
ետեւ Անգղիացիին կը հարցնեն թէ ժա-
մը քանի՞ն է։

Անգղիացին կ'սկսի դժկամակութիւն
ցոյց տալ ասոնց ըսելով թէ, պաքշիշ
առնելէն յետոյ՝ ալ այս աստիճան պահան-
ջող ըլլալ չէր վայելէր իրենց, բայց ա-
սոնք թթուեցնելով երեսներն կը հաս-
կըցնեն մարդուն թէ ասանկ աժան ա-
զատելուն փառք տալու է։

Անգղիացին իւր ժամացոյցն ու ըս-
տակը ասոնց ձեռքը թողլով, ինքը ա-
ռանձինն իւր ձիուն հետ միատեղ տուն
կը դառնայ, մարմնոյն կամ կենացը մեծ
վտանգ մը չպատահելուն վրայ գոհ ըլ-
լալով։

ԻԼԱՆ

Ինսանա արիզ օլան սըղը իլէթի

սօղուքտան հասըլ օլմաղ իսէ տէ պու-
քէմիք իշինտէ ֆէնուզ պիր սարը սու-
տան իպարէթ օլուպ ֆաղաթ պունուն
պաղըր վագթը կէշիշ վէ լայըղըյա
թէմէլ թուլմուշ վէ պաղըր էթ իլէ
քէմիք արասընտա քալմըշ աղըրյա
պաշգաճա մալիւճէ օլունմաք վէ հըֆ
սըյա Ալլահ թաալեա նուզուլ իլէթին.
տէն վէ մէրագտան միւնազատան արիզ
օլան եէլտէն պաշգա եալընըզ սօղուգ-
տան հասըլ օլան տօգուղ օն սէնէլիք
տախի օլսատա՝ եինէ չարէսի պուլուն-
մաք վէ էօքսիւրիկէ վէ կէօքիւս թը-
քանըկընա պէլ կէվէշկիլի վէ մագաթ-
թա բէյտահ օլան սըղըյա մայասըլա
մալիւճէ վէրմէք իւզրէ սարըլըքտա
քէսրի մէշհուր Ուստա Սիմօն պուլու-
նուր Մահմուտ-ֆաշա ճամիսինին ավ-
լուսունտա օրթատաքի գահվէտէ իք
թիզա էտէնէրին գահվէի մէզքիւրա
կէվէշկիլի վէ իճապընա կէօրէ թարիֆ
վէ էտլիէսիլի պագմագ իշուն պուն.
տան ագտէմ իլան էթմիշ իսէ տէ մէզ
քիւր իլէթիւրին իլավէսի իշին պու-
քէրէն եինէ իլան իտէր։

Վէ սըղը իլէթի 24 սաաթտա տը.
շաբը չըգարըրմ վէ գասըգ իլէթին
իճրասընտա պուլունուրըզ։

Քառնընտա պասուր օլան պիլ սան-
ճը վէրիւր իսէ օնունտա իճրասընտա
պուլունուրըզ։

Ա.Զ.Դ

Սալմաթօմուրը Պալօղլու փողոց,
աղջկանց վարժարանին կարգը 68 թիւ
տունը, Պալատու Ս. Հրեշտակապետ
եկեղեցւոյ վաշթ ըլլալով, մահիւլէն
ծախու հանուած, և աճուրդի դրուած
ըլլալով մինչև ցարդ 7500 դրշի ելած է։
Ուստի կը ծանուցուի հասարակու-
թեան թէ գինն աւելցնելով առնելու
զողը պէտք է դիմել Ս. Հրեշտակա-
պետ եկեղեցւոյ թաղ. Խորհրդարանը
կիրակի և ուրբաթ օրերը մինչև Հոկտ.
21 ի կիրակի օրը, ուր վերջին գինը վը-
րան մնացողին անպատճառ ծախուելով
ստակը պիտի առնուի։

Ա. Զ. Դ

Ծ Ա Ն Ո Ի Յ Ո Ի Մ

Օ Ր Ա Յ Ո Յ Յ

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ր Դ Ա Կ Ա Ն

1 8 7 4

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Ժողովրդական օրացոյցը օրացոյցի
վերաբերեալ ամեն տեսակ գիտելիք
կը պարունակէ։

Ժողովրդական օրացոյցը Բօսթաի,
Հեռագրի. Շոգենաւներու և Երկա-
թուղեաց վրայ պէտք եղած ծանօ-
թութիւնը կուտայ։

Ժողովրդական օրացոյցը աշխարհիս

գլխաւոր ազգաց վրայ ժամանակա-
գրական տեսութիւն մը կ'ընէ։

Ժողովրդական օրացոյցը ամուրի
ներու և ամուսնացելոց, ուտելեաց և
բմպելեաց համար քնոյ և մարմինը
միշտ առողջ պահելու նկատմամբ և ա-
ռողջական խիստ կարևոր և կենսական
կանոններով ու խրատներով լի է։

Ժողովրդական օրացոյցը բժշկական
մաս մ'ալ ունի, ուր կը գտնուին դար-
մանք ու դեղեր, Հնտախտի կամ Բօ-
լէրայի, Թանջի, Ջերմի, Թոքախտի,
Սառածներու, Խեղդամահ եղողներու,
Կաթուածի, Այրածի, Վերքերու,
Ծաղկի հիւանդութեան, Հարբուխի,
Նասըրի, Որովայնի որդերու, Ակուայ
հանող մանկանց, Խայթուածքի, Խած-
ուածքի և ին. և ին.

Ժողովրդական օրացոյցը իր երկրա-
գործական և Արուեստական էջերով
ալ կը սովորեցնէ ճաթած սօպաներն
կպցնել, բրդեղէններն լուալ, կով
դարմանել, մլուկներ ջլջել, խաղող,
ծիրան դեղձ և հաւկիթ պահել, սանտ-
րերն մաքրել, կենդանեաց ոջիւններն
ջլջել, մազերն սև ներկել, այրող
տունէ մը կենդանիներն ազատել,
կոտորած անօթներ կպցնել, կօշիկներն
կակուղ պահել, ամեն նիւթ ջրոյ ան-
թափանց ընել, և ին. և ին.

Ժողովրդական օրացոյցը 20 միլիոն
սպանեալ երիտասարդաց հաշուեցոյ,
զուարճալի և օգտակար պատմութիւն-
ներ, առածներ, ասացուածքներ և
գիտելիքներ, նաեւ տասը հարցումներ,
կը բովանդակէ զորոնք առաջին ան-
գամ գրաւորապէս լուծողը հինգ Մէ-
ճիտ արժէքով մրցանակ մը կ'ընդունի։

Ժողովրդական օրացոյցը 30 հատ
Ամբիկայէն բերուած պատկերներ ունի
որոնց մէջ նշանաւոր է տասներկու կեն-
դանակերպներուն մարդուս մարմնոյ
անդամոց վրայ ունեցած ազդեցութիւն-
ներն ցոյց տուող պատկերը։

Ժողովրդական օրացոյցը կը ծախուի
գին 100 փարա։ Կեդրոնատեղի անոր
ձրէնկեան Դրատոնն Ուղուն Չարշի։

ՐԷՀՊԷՐԻ ԼԻՍԱՆԸ ԹԻԻՐԲԻ

ԲԻԹԱՊԸ ԹԱՍԸ

ԳԱՎԱՅԻՏԻ ԱՐԱՊԻՅԷ

Կրթութիւն ճաճկերէն լեզուի տ-
նուն դասագրքիս յառաջարանութեա-
նը մէջ խոստացածս ահա կատարեցի
«Առաջնորդ թիւրք. լեզուի» անուամ
տասներկու հատոր դասագրքիք յօրի
ներով, որոնցմէ սոյն իններորդը առա-
ջին անգամ հրատարակած ըլլալով կը
նուիրեմ Ազգ. մանկաւոյն։

Կը ծախուի 10 դահեկանի. Պարա-
քան և ամէն Հայ գրավաճառաց քով։

Պ. ԳԱԼԵՊՃԵԱՆ

ՏԵՐ ԵՒ ՊԱՏԱՍԻՆԱՏՈՒ

ՕԳՍԷՆ ԽՕՃՍԱՐԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Օ. ԽՕՃՍԱՐԵԱՆ

ԵՌԻՍՈՒՅԵԱՆ ԽԱՆ

ՎԵՐԻ ՅԱՐԿ ԹԻԻ 7